

Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim El Kitabı

**Genel Editör ve
Proje Yürütücüsü**
Prof. Dr. Eyüp Baş

Editörler
Prof. Dr. Recai Doğan
Doç. Dr. Remziye Ege

Yazarlar
Prof. Dr. Recai Doğan
Prof. Dr. Zeki Salih Zengin
Doç. Dr. Remziye Ege
Doç. Dr. Yıldız Kızılabdullah
Doç. Dr. Tuğrul Yürük
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Önder
Dr. Arş. Gör. Şahin Kızılabdullah
Dr. Arş. Gör. Havva Sinem Uğurlu

ISBN: 978-605-4692-76-7

3. Baskı
Ekim, 2018 / Ankara
2000 Adet

 Grafiker®
Yayınları
Yayın No: 153
Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

 Grafiker®
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx
Faks : 0 312. 284 37 27
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	9

1. BÖLÜM DİN HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Zeki Salih Zengin

Giriş.....	13
1. İlk Dönemlerde Din Hizmetleri.....	14
2. Osmanlılar Döneminde Din Hizmetleri.....	17
3. Tanzimat Sonrasında Din Hizmetleri Alanındaki Gelişmeler.....	20
3.1. Medresetü'l Vaizin.....	22
3.2. Medresetü'l Eimme ve'l Huteba.....	23
3.3. Tevcih-i Cihat Nizamnameleri.....	24
3.4. Kurtuluş Harbi Yıllarında Din Hizmetlerinin İfası Konusunda Faaliyetler.....	25

3

2. BÖLÜM DİN HİZMETLERİ: KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Tuğrul Yürük

1. Kavramsal Çerçeve.....	31
1.1. Din Hizmeti.....	31
1.2. Din Görevlisi.....	32
2. Teorik Çerçeve.....	34
2.1. Din Hizmetlerinin Alanı.....	34
2.2. Din Hizmetlerinin Amacı ve Önemi.....	36
2.3. Din Hizmetlerinin Hedef Kitlesi.....	37
2.4. Din Hizmetlerinde Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler.....	37
2.4.1. Anlatım.....	41
2.4.2. Tartışma.....	41
2.4.3. Örnek Olay İncelemesi.....	41
2.4.4. Gösterip Yaptırma.....	42
2.4.5. Problem Çözme.....	42
2.5. Din Hizmetlerinin Temel Problemleri.....	42

3. BÖLÜM DİN HİZMETLERİNDE REHBERLİK

Remziye Ege

1. Rehberlik.....	47
2. Rehberliğin Amacı.....	48
3. Rehberliğin Temelleri.....	49
4. Rehberliğin Türleri.....	50
5. Rehberlik-Din Hizmeti İlişkisi.....	51
6. Din Hizmetlerinde Rehberlik İlkeleri.....	54

4. BÖLÜM DİN HİZMETLERİNDE İLETİŞİM

Remziye Ege

1. İletişim.....	59
2. İletişimin Türleri.....	61
3. İletişim Süreci.....	64
4. İletişimin Mahiyeti ve Önemi.....	65
5. İletişimin Amaçları.....	66
6. İletişim Sağlamanın Yolları.....	66
7. İletişim Hataları.....	69
8. İletişimle İlgili Yanılgılar.....	70
9. İletişim-Din Hizmeti İlişkisi.....	73
10. Din Hizmetlerinde İletişim İlkeleri.....	74

5. BÖLÜM TÜRKİYE'DE DİN HİZMETLERİNİ YÜRÜTEN KURUM OLARAK DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Recai Doğan

1. Tarihsel Gelişimi.....	79
2. Yetki, Görev ve Sorumlulukları.....	83
3. Teşkilat Yapısı.....	85
3.1. Merkez Teşkilatı.....	87
3.2. Taşra Teşkilatı.....	88
3.3. Yurt Dışı Teşkilatı.....	90
4. Hizmet Birimleri ve Görevleri.....	91
4.1. Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü.....	91
4.2. Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü.....	92
4.3. Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü.....	93
4.4. Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.....	93

4.5. İl ve İlçe Müftülükleri.....	94
4.6. Yurt Dışı Din Hizmetleri Müşavirlik ve Din Hizmetleri Ataşelikleri.....	96
5. Temel İlke ve Hedefler.....	97

6. BÖLÜM CAMİDE DİN HİZMETLERİ

Mustafa Önder

Giriş.....	101
1. Günümüzde Camilerde Yürütülen Hizmetler ve Etkinlikler.....	104
1.1. İbadet ve Arınma.....	105
1.2. Kur'an Okuma ve Dinlenme.....	106
1.3. Kur'an ve Dini Bilgiler Öğrenme.....	106
1.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma.....	107
1.5. Her Yaştan İnsanın Sığınma İhtiyacını Karşılama.....	107
1.6. Vaaz ve İrşad Etkinlikleri.....	108
1.7. Kütüphane ve Kitap ile Buluşturma.....	109
1.8. Kültür Merkezi Etkinlikleri.....	109
1.9. Tarihe Adı Geçmiş Büyükleri Ziyaret.....	110
2. Camide Din Hizmeti Olarak Vaaz.....	110
2.1. Vaaz.....	110
2.2. Vaizde Bulunması Gereken Nitelikler.....	112
2.3. Etkili Bir Vaaz İçin Dikkat Edilecek Hususlar.....	113
2.4. Vaazlarda Ayet, Hadis, Kıssa, Şiir ve Hikmetli Sözlerden Yararlanma.....	114
2.5. Ülkemizde Vaazlarda Görülen Problemler.....	115
2.6. Örnek Vaaz.....	117
3. Camide Din Hizmeti Olarak Hutbe.....	119
3.1. Hutbe.....	119
3.2. Hutbe Hazırlayıp Okunurken Dikkat Edilecek Hususlar.....	122
3.3. Hutbenin Okunuşu.....	123
3.4. Örnek Hutbe.....	125
Sonuç.....	127

7. BÖLÜM CAMİ DIŞINDA DİN HİZMETLERİ

Yıldız Kızılabdullah - Şahin Kızılabdullah

Giriş.....	133
1. Aile ve Dini Rehberlik Alanında Yapılan Din Hizmetleri: Aile İrşat Büroları.....	135

2. Sosyal ve Kültürel İçerikli Din Hizmetleri.....	137
2.1. Yetiştirme Yurtları/Çocuk Evlerinde Din Hizmetleri.....	137
2.2. Cezaevlerinde Din Hizmetleri.....	141
2.3. Hastanelerde Din Hizmetleri.....	142
2.4. Huzurevlerinde Din Hizmetleri.....	145
2.5. Engellilere Yönelik Din Hizmetleri.....	146
2.6. Diğer Din Hizmetleri.....	147
Sonuç ve Öneriler.....	149

8. BÖLÜM

SOSYAL ALANLARDA DİN HİZMETLERİNİN BİR İMKÂNI OLARAK DİNÎ DANIŞMANLIK

Havva Sinem Uğurlu

1. Dinî Danışmanlık.....	155
1.1. Dinî Danışmanlık Mesleği: Kavramsal Analiz.....	157
1.2. Dinî Danışmanlığın Amacı.....	159
1.3. Dinî Danışmanlığın Bağlamı.....	159
1.4. Dinî Danışmanlığın Uygulama Alanları.....	160
1.5. Dinî Danışmanlığın Eğitimi ile İlgili Tartışmalar.....	160
2. Amerika Dinî Danışmanlar Kurumu (AAPC).....	161
2.1. AAPC'nin Ortaya Koyduğu Meslekî Etik Standartlar.....	162
2.2. AAPC Akreditesinde Oluşturulan Programlar.....	162
3. Türkiye'de Dinî Danışmanlık.....	172

9. BÖLÜM

DİN GÖREVLİLERİNDEN BEKLENEN YETERLİKLER

Recai Doğan

1. Yeterlik ve Önemi.....	181
2. Yeterliklerin Hazırlanmasında Temel Alınan Esaslar.....	183
3. Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Personel Yeterlikleri.....	184
3.1. Vaiz, Uzman Vaiz ve Baş Vaiz Yeterlikleri.....	184
3.1.1. Vaiz Yeterlikleri.....	184
3.1.2. Uzman Vaiz Yeterlikleri.....	186
3.1.3. Baş Vaiz Yeterlikleri.....	187
3.2. Din Hizmetleri Uzmanı Yeterlikleri.....	188
3.3. Rehber Öğretmen Yeterlikleri.....	189

3.4. Kur'an Kursu Öğreticisi, Uzman Öğretici ve Baş Öğretici Yeterlikleri.....	190
3.4.1. Kur'an Kursu Öğreticisi Yeterlikleri.....	190
3.4.2. Kur'an Kursu Uzman Öğreticisi Yeterlikleri.....	192
3.4.3. Kur'an Kursu Baş Öğretici Yeterlikleri.....	193
3.5. İmam-Hatip, Uzman İmam-Hatip ve Baş İmam-Hatip Yeterlikleri.....	194
3.5.1. İmam-Hatip Yeterlikleri.....	194
3.5.2. Uzman İmam-Hatip Yeterlikleri.....	196
3.5.3. Baş İmam-Hatip Yeterlikleri.....	197
3.6. Müezzin-Kayyım ve Baş Müezzin-Kayyım Yeterlikleri.....	197
3.6.1. Müezzin-Kayyım Yeterlikleri.....	197
3.6.2. Baş Müezzin-Kayyım Yeterlikleri.....	199
3.7. Ortak Genel Kültür Yeterlikleri (Tüm görevliler İçin).....	199
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ.....	201

ÖN SÖZ

Din hizmetleri en genel anlamda dinde öngörülen ve yapılması gereken şeyleri yapmak konusunda ihtiyaç duyan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak anlamına gelir. Dinin olduğu her zaman ve mekânda din hizmetleri kendi bağlamında gerçekleştirilmiştir. Günümüzde bu hizmetler, eskiye oranla daha geniş bir alanda ve farklı iletişim yollarıyla ortaya çıkmaktadır. Toplumun din konusunda aydınlatılmaktan, camilerde yapılan ibadetlere, insanların hayatına eşlik etmek ve gerektiği zamanda onlara manevi danışmanlık ve dini rehberlik sunmaya, cezaevi, huzurevi gibi kurumlarda ihtiyaç duyanlara manevi destek vermeye kadar geniş bir yelpazede din hizmeti yapılmaktadır.

Din hizmetini gerçekleştiren din görevlisi, din hizmetleri süreçlerinin temel öğelerinden birisidir. Din görevlisi her yaşta insanla ve özellikle yetişkinle devamlı etkileşim halinde bulunan, dini konularda danışmanlık yapan, gerektiğinde din ile ilgili bütün süreçlere aktif katılan kişidir. Din görevlisinin nitelikleri, bu süreçlerin niteliğini de büyük ölçüde etkilemektedir. Din görevlisinin din hizmetini arzu edilen seviyede gerçekleştirebilmesi için sahip olması gereken becerilerden biri de süreçte hedef kitleyle kurduğu iletişim ve rehberliktir. Bu alanda yapılan çalışmalar, din görevlisinin din hizmeti sürecindeki iletişim ve rehberlik becerisinin önemine işaret etmektedir.

Din hizmetlerinde din görevlisinin iletişim ve rehberlik becerisinin önemini eskiye oranla daha çok hissedilmeye başlamasıyla birlikte din görevlisinin yetiştiği İlahiyat Fakültelerinin program yeterliklerine buna yönelik beceriler ve bu becerileri kazandıracak bazı dersler konulmuştur. Bu derslerden biri de genelde 8. dönemde haftada iki saat olarak okutulan “Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim” dersidir.

Ülkemizdeki farklı üniversitelerimizin ilahiyat fakültelerinde görev yapan alanının uzmanı akademisyenlerce hazırlanan elinizdeki “Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim El Kitabı”, adlı bu eser, öncelikle din görevlisi olmak üzere eğitim gören lisans öğrencilerimizin ve aynı zamanda bu görevi yürüten mezunlarımızın din hizmetlerinde iletişim ve rehberlik becerilerini kazanmalarına yönelik olarak hazırlanmıştır. Eser aynı zamanda artık ba-

ğimsız bir alan olarak kabul edilen bu alanda bilimsel çalışmalar yapmak isteyen kimseler için de alanı ve problemlerini tanıtan bir niteliğe sahiptir.

Elinizdeki eser, genel olarak din hizmetleri ile din hizmetlerinde rehberlik ve iletişim konularını bütünlük içerisinde ele alan dokuz ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler şunlardır:

- Din Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi
- Din Hizmetleri: Kavramsal ve Teorik Çerçeve
- Din Hizmetlerinde Rehberlik
- Din Hizmetlerinde İletişim
- Türkiye’de Din Hizmetlerini Yürüten Kurum Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı
- Camide Din Hizmetleri
- Cami Dışında Din Hizmetleri
- Sosyal Alanlarda Din Hizmetlerinin Bir İmkânı Olarak Dinî Danışmanlık
- Din Görevlilerinden Beklenen Yeterlikler

Eser, yazılarının içeriği, niteliği değişip gelişecek bir projenin ilk adımı olarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla öneri ve eleştirilerinize açıktır. Elinizdeki ilk baskıda bu alandaki ihtiyacı karşılama arzu ve heyecanıyla eksik bırakılan, gözden kaçırılan noktalar okuyucuların desteğiyle bundan sonraki baskılarda hem içerik hem de yayın kadrosunun genişlemesiyle devam edecektir.

Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim adlı eserin bölümleri kendi alanlarında uzman akademisyenlerce yazılmıştır. Yoğun akademik çalışmalarını arasında yazılarıyla eserin hazırlanmasına katkıda bulunan arkadaşlarımız ve hocalarımız Prof. Dr. Zeki Salih Zengin, Doç. Dr. Yıldız Kızılabdullah, Doç. Dr. Tuğrul Yürük, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Önder, Dr. Arş. Gör. Şahin Kızılabdullah, Dr. Arş. Gör. Havva Sinem Uğurlu’ya çok teşekkür ediyoruz.

Türkiye’de ilahiyat fakültelerinde okutulan derslere yönelik el kitapları hazırlanması projesiyle büyük katkılarda bulunan ve bulunmaya devam eden, eserin en güzel ve kaliteli bir şekilde ortaya çıkması için örnek bir yayıncılık sergileyen ve ellerinden gelen yardımı esirgemeyen Grafiker Yayınlarına ve ekibine çok teşekkür ediyoruz.

Editörler
Prof. Dr. Recai Doğan
Doç. Dr. Remziye Ege